

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ У ЧАС **ВІЙНИ** І **ПОСТВІЙНИ**

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

Пам'ятник Т.Шевченку у Бородянці (березень, 2022)

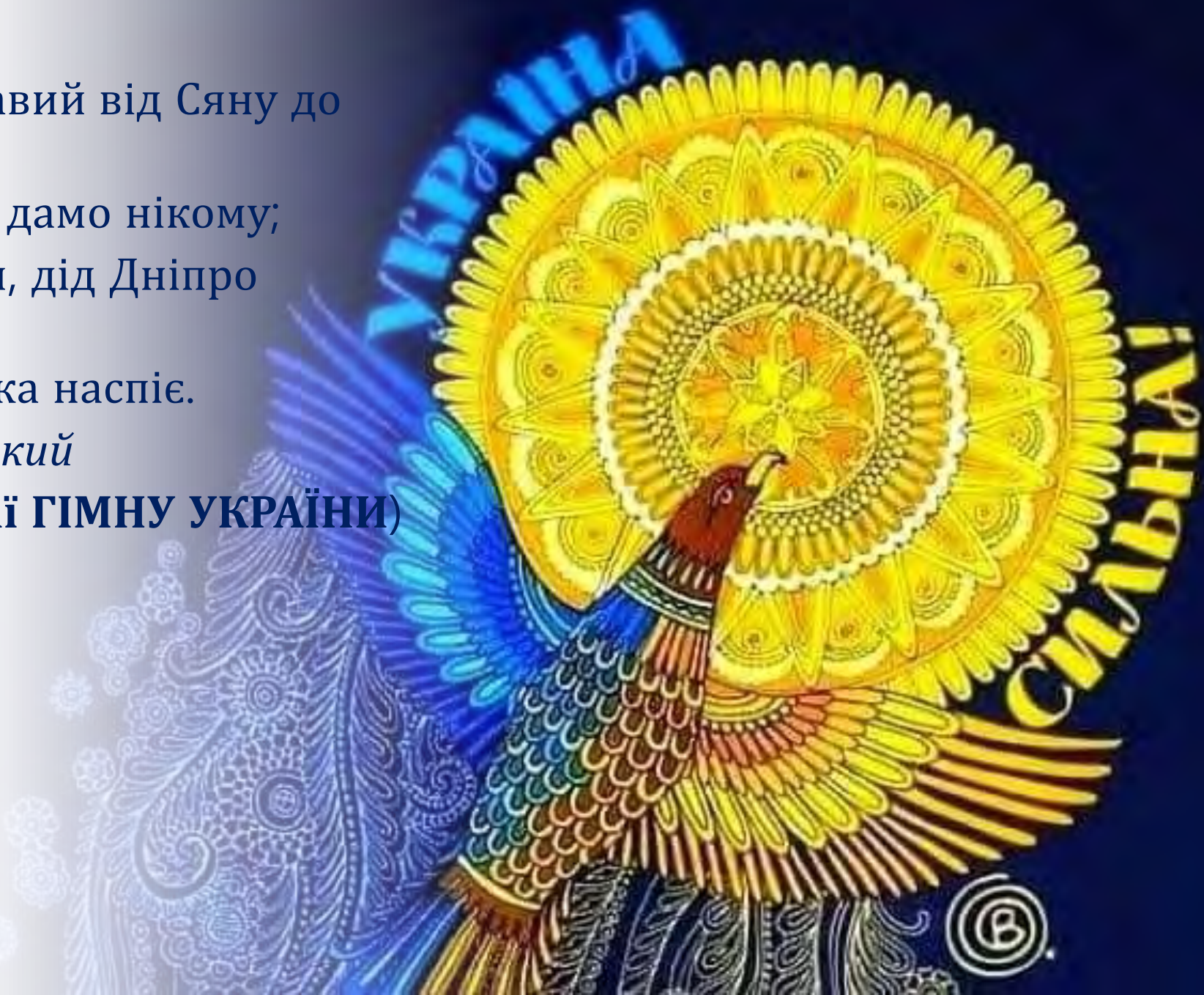
Станем, браття, в бій кривавий від Сяну до
Дону,

В ріднім краю панувати не дамо нікому;
Чорне море ще всміхнеться, дід Дніпро
зрадіє,

Ще у нашій Україні доленька наспіє.

Михайло Вербицький

(з повної версії ГІМНУ УКРАЇНИ)

ПЛАН

- 1. Загальні підходи до вивчення літератури в школі в умовах війни і поствійни.
- 2. Російська література, російська мова і культура у нових реаліях України.
- 3. Потенціал шкільного курсу зарубіжної літератури у боротьбі проти диктатури і тоталітаризму.
- 4. Україноцентричний підхід до вивчення літератури у школі.

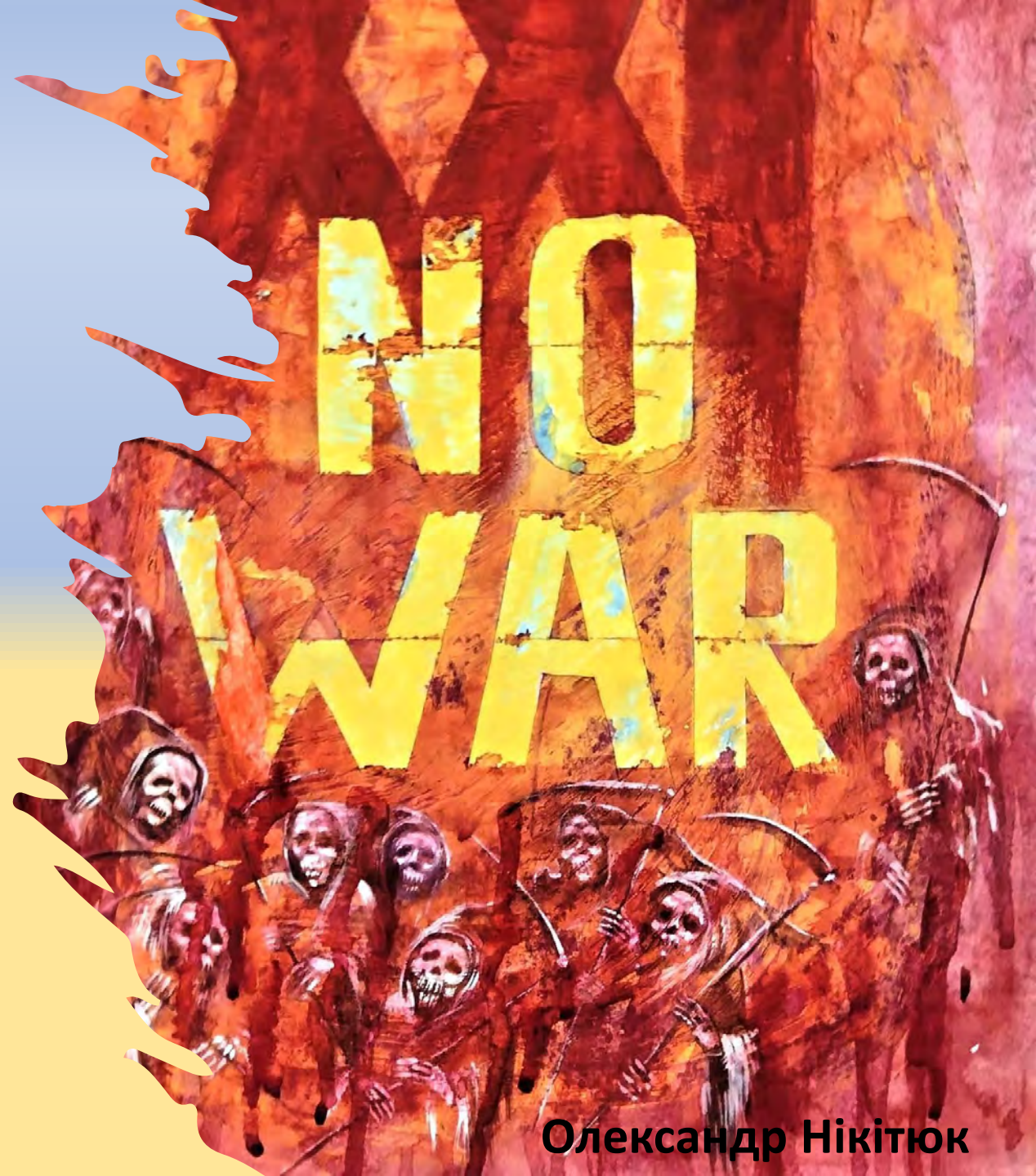
Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

ПЕРЕМОГА - ЦЕ ПРАЦЯ

зміни у професійній поведінці учителів

- необхідність враховувати психологічний стан усіх учасників навчального процесу, вразливість і можливу тривожність
 - делікатність і коректність висвітлення певних тем учителем
 - вимога дуже добро знати сам текст художнього твору, прочитати його під іншим кутом
- Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова бачила

Олександр Нікітюк

Головний принцип навчання

**НЕ
ЗАШКОДЬ!!!!**

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

Зміна у пріоритетах читання

Особливого значення набуває АНТИВОЄННА ТЕМАТИКА, ТЕМИ СВОБОДИ, БОРОТЬБИ ЗА СВОЮ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ, ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

ПРОЧИТАННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ НАБУВАЄ НОВОГО ЗВУЧАННЯ

- ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ДОБРЕ ЗНАЙОМИХ ТВОРІВ

«Ми з тобою однієї крові - ти і я»

ДО ВІЙНИ:

насамперед, про
гармонію людини і
природи;

СЬОГОДНІ: про
єдність поглядів і
переконань

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ДОБРЕ ЗНАЙОМИХ ТВОРІВ

ПОЗНАНЬ - 2022

Дж. Ролінг. Цикл романів про Гаррі Поттера

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

Максим Паленко, 25.03.2022

Юрій Журавель

**російська мова -
це мова
агресора,
тригер**

**Російська література,
російська мова і культура в
нових реаліях України**

Вивчати неможна поставити на паузу: ДЕ ПОСТАВИТИ КОМУ ???

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

- Потенціал шкільного курсу зарубіжної літератури у боротьбі проти диктатури і тоталітаризму (*методичний аспект проблеми*)

Література також завжди була
інструментом у боротьбі з диктатурою.

Маріо Варгас Льюса

насилля

маніпуляції

шовінізм

диктатура

ксенофобія

обмежена
демократія

геноцид

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

Дж. Орвелл
«Колгосп тварин»

✓ **насильницька колективізація й
індустріалізація, голодомор**

Анна Ахматова «Реквієм»,
Дж. Орвелл «1984»

✓ **гоніння на інтелігенцію,
експропріація майна**

✓ **масові репресії, залякування
і диктатура**

Р. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом»,
А. і Б. Стругацькі «Важко бити богом»

✓ **відсутність свободи інформації,
авторитаризм влади**

Е. Йонеско «Носороги»

✓ **«омасовлення» особистостей**

Таїр Халілов «До останнього подиху»

✓ **депортація кримських татар**

А. Камю «Чума», Марк Зюжак «Крадійка книжок», Г. Белль
«Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...», Т. Манн «Маріо
і чарівник»

✓ **нацистський терор**

П. Целланн «Фуга смерті»

✓ **Голокост**
✓ **гоніння, репресії, арешти,
фізичне знищення**

факти біографії багатьох
письменників і викладачів

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

Як сучасному учню допомогти побачити, зрозуміти і відчувати цей потенціал творів, спрямованих на увиразнення небезпеки тоталітарних режимів?

Чи можна навчити уміти протидіяти будь-яким проявам диктатури, не піддаватися на маніпулятивні стратегії і тактики?

Яким методичним прийомах під час вивчення цих творів слід надати перевагу?

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

ІСТОРИЧНИЙ КОМЕНТАР

система «ГУЛАГу»

«марші смерті»

«самвидав»

Пораймос

«психушка»

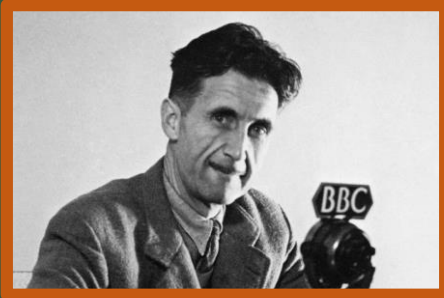
«залізна завіса»

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

МАРКУВАННЯ ВАЖЛИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

*Тема уроку: «Палкий ненависник тоталітаризму»
(Джордж Орвелл)*

*Кожен рядок моїх творів,
написаний після 1936 року,
прямо чи опосередковано
спрямований проти тоталітаризму...*

Джордж Орвелл

ПРИЙОМИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

АНТИУТОПІЯ

Джордж Орвелл
1903 – 1950

«орвеллівський світ»

«холодна війна»

«Великий брат стежить за тобою» ! ??

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

**ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ,
ЩО МІСТИТЬ СИЛЬНІ «ЕМОЦІЙНІ ПОДРАЗНИКИ»**

«Черевики на набережній Дунаю»
скульптор Дьюл Пауер, ідея Кена Тобаю

**Будапешт, 27.03.2022,
флешмоб у пам'ять
трагедії у Маріуполі**

**Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова**

**Відсутність догматичних тверджень з боку
учителя чи в тексті підручника, натомість
наявність альтернативних думок, які будуть
провокувати критичність думки учнів, є
обов'язковими під час вивчення творів
анти тоталітарного спрямування.**

**Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова**

*Одного разу навчившись читати, ти
назавжди стаєш вільним.*

Фредерик Дуглас

- ✓ проблемні завдання
- ✓ провокативні запитання
- ✓ флешмоби
- ✓ хештеги
- ✓ соціологічне опитування
- ✓ ведення блогів
- ✓ підготовка повідомлень для соц.мереж

#ЛітератураПротиДиктатури

#АнтитерорЛітература

*Україноцентричний підхід
до вивчення зарубіжної
літератури в школі*

Народ мій є!
Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!
Щезнуть всі перевертні,
й прибуди,
І орди завойовників-заброд!
Василь Симоненко

МИ НЕЗЛАМНІ!

*...немає і не може бути універсальної
для всіх країн і народів зарубіжної
літератури.*

Дмитро Наливайко

**НАЦІЮ, ЯКА ЧИТАЄ, ЖОДЕН
ВОРОГ НЕ ЗДОЛАЄ!**

ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО КОДУ НАЦІЇ

Боже великий, єдиний,
Нам Україну храни,
Волі і світу промінням
Ти її осіни.

Світлом науки і знання
Нас, дітей, просвіти.
В чистій любові до краю
Ти нас, Боже, зрости.

Олександр Кониський

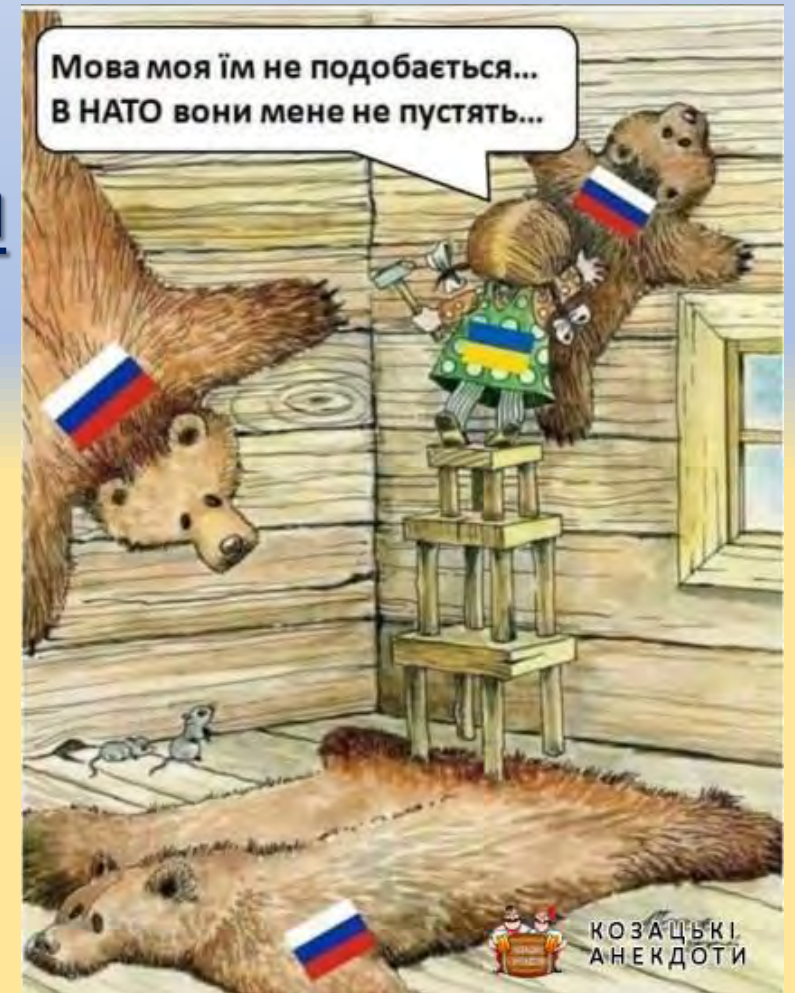
Мета курсу «Зарубіжна
література»

через «інше» («чужу
культуру») краще пізнати
«своє» («рідну культуру»)

Серед важливих завдань, що вирішує шкільний курс ЗЛ:

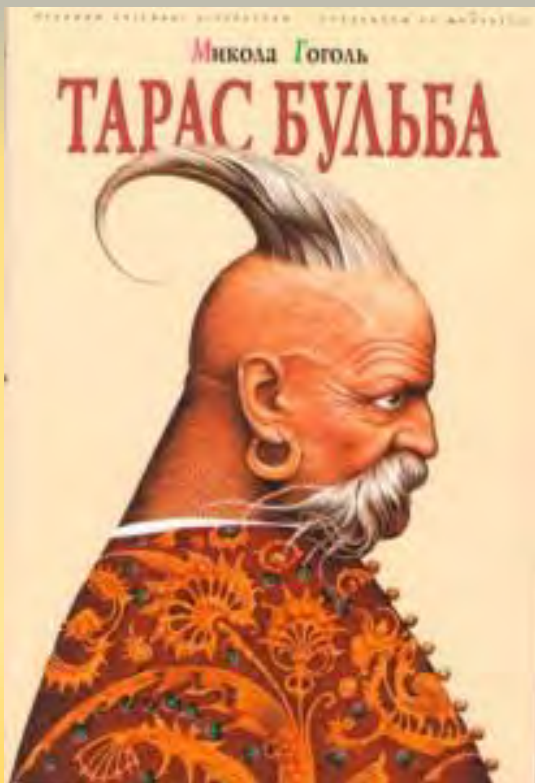

розширення обрії володіння
рідною українською мовою,
оскільки курс викладається
українською мовою, учням
пропонуються україномовні
переклади творів зарубіжної
літератури

Серед важливих завдань, що вирішує шкільний курс ЗЛ:

- ❖ збагачення знань учнів про історію України, її справжніх героїв, боротьбу за її незалежність

Мурал у центрі Парижу, березень 2022

Серед важливих завдань, що вирішує шкільний курс ЗЛ:

❖ виявлення світового контексту творів української літератури через залучення широких міжкультурних і міжлітературних зв'язків

Завдання:

- ❑ «Порівняйте образи Гобсека і Калитки з комедії І. Карпенко-Карого «Сто тисяч». Що об'єднує цих персонажів і у чому їх своєрідність?»;
- ❑ «Зіставте особливості втілення теми грошей та їхнього згубного впливу на людину й суспільство у прочитаних творах О. де Бальзака та М. Гоголя. Виявіть, що об'єднує ці твори й у чому їхня своєрідність».

Серед важливих завдань, що вирішує шкільний курс ЗЛ:

❖ розширення знань про українську майстерню художнього перекладу, долі його представників

«переклад ... є фактом рідної культури» (М. Рильський)

збагачує
національну
літературу

є важливим чинником
утвердження національної
культури, формування
національної свідомості
українців

відіграє важливу
роль у збагаченні
рідної мови

здійснює діалог
у часі

сприяє діалогу
культур різних
народів

є можливість через «інше»
(«чужу культуру») краще
пізнати «своє» («рідну
культуру»)

ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД

Усвідомлення значення художнього перекладу українськими школярами

Для України художній переклад завжди був важливим чинником утвердження національної культури, формування національної свідомості українців.

Передача чужоземної поезії різних віків і народів рідною мовою збагачує душу цілої нації, присвоює їй такі форми і вирази чуття, яких вона не мала досі, будуючи золотий міст зрозуміння і спочування між нами і далекими людьми, давніми поколіннями.

Іван Франко

Відомості з історії українського художнього перекладу в шкільному курсі зарубіжної літератури

Пам'ятник "убієнним синам України" в урочищі Сандармох (Карелія).

Перекладна література в Україні має таку саму драматичну історію, що й література оригінальна, тільки вдвоє драматичнішу. Усі нагінки на мову, на письменство незмірно тяжким обухом спадали на переклад.

***Ростислав Доценко (1931-2012),
український літературознавець,
перекладач***

ОСОБИСТІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОГО УЧНЯ

Душа мистецтва живе
донорською кров'ю
перекладачів.

Марина Новикова

ДІЗНАЄМОСЬ ПРО ВИДАТНУ ОСОБИСТІСТЬ

Микола Лукаш

«Скромним генієм» називають **Миколу Олексійовича ЛУКАША (1919–1988)**, видатного українського перекладача, який знав більш ніж 20 мов і подарував українському читачеві понад 1000 видатних творів світової літератури від 100 авторів.

Неперевершений майстер українського перекладу Григорій Кочур писав так: «Навряд чи ще якою мовою зроблено переклади такої майстерності, такої яскравості, як переклади Миколи Лукаша... Перекладацька

Миколи Лукаша — це вершина української

одна з вершин, яку можемо представити цілому світові. [...] В історії українського художнього перекладу М. Лукашеві належить місце особливе, виняткове. [...] Перекладач такого діапазону — рідкісне явище не лише в українській, а й у будь-якій іншій літературі».

Лукашу довелося пережити вимушений «позадрукований період» після того, як він 1973 р. заступився за літературознавця Івана Дзюбу, засудженого за «антирадянську» працю «Інтернаціоналізм чи русифікація?», і запропонував посадити у в'язницю себе замість хворого на туберкульоз побратима по перу. Це був період, за словами сучасного українського перекладача Максима Стріхи, «літературної та громадянської смерті» Миколи Лукаша. Його ім'я було не просто під забороною, його вилучали з усіх енциклопедичних видань і підручників.

Повернення Миколи Лукаша відбулося лише в середині 80-х років кілька років до його смерті.

Микола Бажан

Григорій Кочур

Іван Франко

Справжнє безсмертя мистецтва — не в погруддях зацькованих геніїв, а в перекладах. Справжня свобода мистецтва — не в зухвалих маніфестах, а в перекладах.

Душа мистецтва живе донорською кров'ю перекладачів.

Марина Новикова

Григорій Косинка

Микола Зеров

Юрій Жилко

Михайло Чернявський

ДІЗНАЄМОСЬ ПРО ВИДАТНУ ОСОБИСТІСТЬ

Дмитро Паламарчук

Вірш «Хотів би жити знов у горах...» ви читали в перекладі одного з найяскравіших представників української перекладацької школи **Дмитра Хомича ПАЛАМАРЧУКА (1914–1998)**, який перекладав з англійської, німецької, французької, італійської, багатьох інших мов.

До його перекладацького доробку, крім поезій Байрона, — усі сонети Шекспіра, твори А. Міцкевича, Ю. Тувіма, Г. Гейне, Ф. Петрарки, Ж. Верна, Стендаля, Г. Уеллса та інших класиків світової літератури.

Доля цього перекладача є велично-трагічною, багато в чому вона відображає загальну долю українського перекладача в часи Другої світової війни. Д. Паламарчук служив у танковому полку, звідки йому вдалося втекти. Потім, опинившись у м. Первомайську Миколаївської обл., познайомився з членами ОУН, які вели підпільну боротьбу з німецькими та румунськими окупантами. Гестапо напало на слід українського підпілля, і Д. Паламарчук довелося пережити другий арешт, з якого знову вдалося втекти. Далі майбутній перекладач за направленням проводу ОУН потрапив на Волині, де співпрацював з повстанцями (в тому числі в боротьбі з німецькими окупантами).

Максим Рильський

З любов'ю до України

ПЕРЕКЛАДАЧ – СИЛЬНА І НЕЗЛАМНА ОСОБИСТІСТЬ

Григорій Порфирович Кочур

Микола Олексійович Лукаш

«Яка вітальна сила була в цього **лицаря культури** – свідчить той факт, що він, висланий 1935 року в легендарно-страхітливий концтабір на Соловки, втративши єдиного сина, свободу і все найдорожче – в умовах жорсткого режиму, голоду, холоду й перевиснаження фізичною працею – далі писав сонети і далі працював над перекладами Вергілієвої ЕНЕЇДИ. Вістки про нього загубились серед масових розстрілів, що таємно відбувались у канцтабрах СРСР в 1937-1938 році»

Юрій Лавріненко («Розстріляне відродження»)

ЛЮДИНА З ТРАГІЧНОЮ ДОЛЕЮ

Микола Кіндратович Вороний

Микола Костянтинович ЗЕРОВ

ПАТРІОТ СВОЄЇ БАТЬКІВЩИНИ

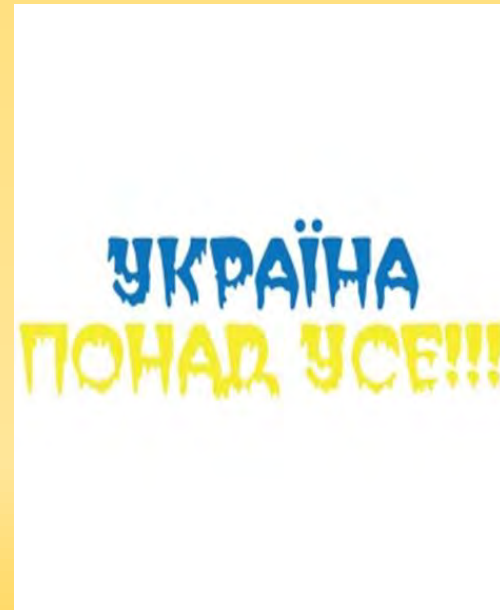

*«українські перекладачі вивели
рідну мову на неозорі простори
світового письменства, значно
підносячи її авторитет»*

Роксолана Зорівчак

*Художні переклади «не лише
ознайомили українського читача з
найвищими досягненнями світової
літератури, а й удосконалили
виразальні засоби української мови,
довели до блиску її, здавалось, і так
неосяжні можливості».*

Леонід Череватенко

СПРАВЖНІЙ ПОДВИЖНИК

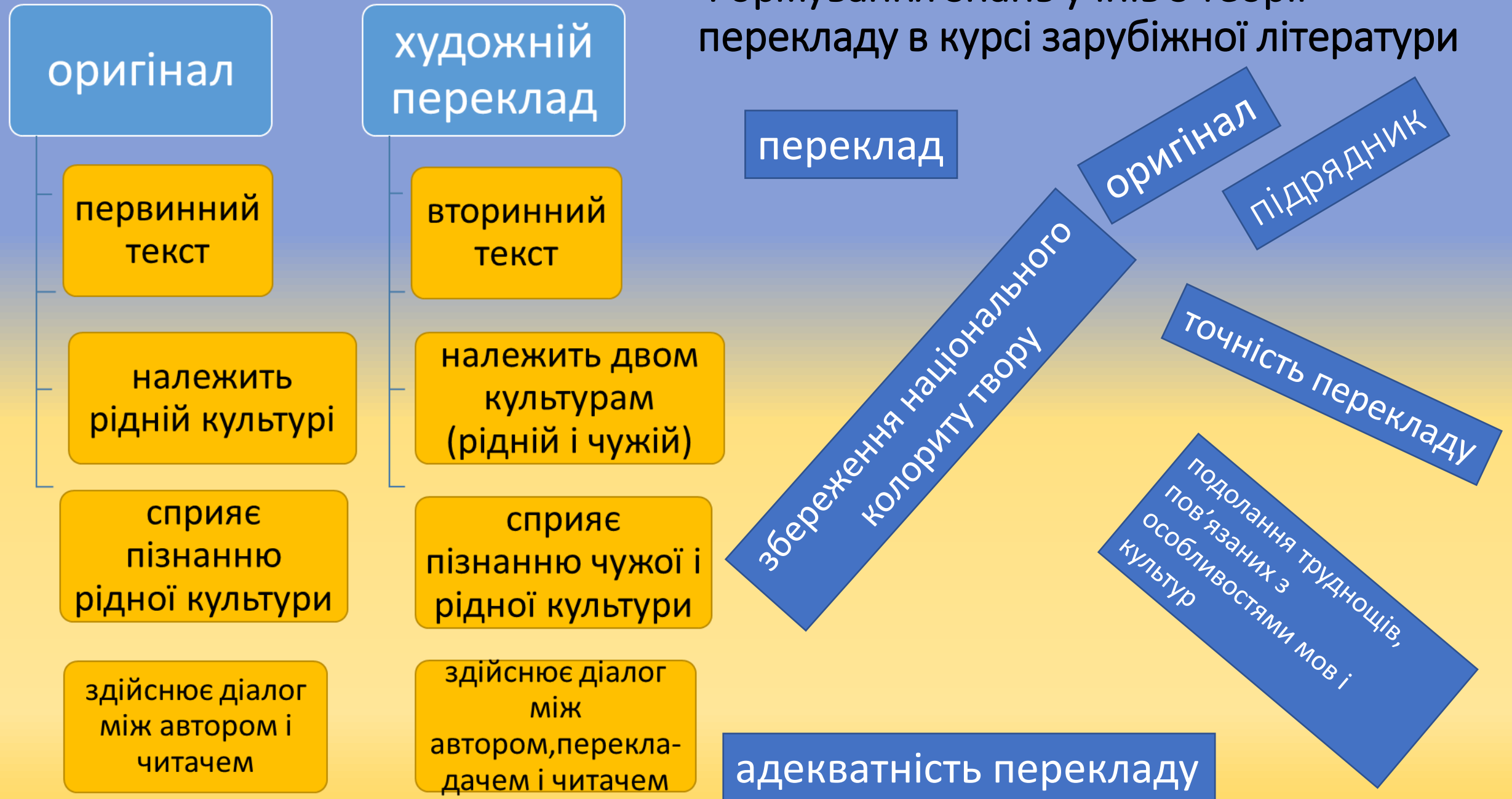
Ми повинні широко й
ґрунтовно зазнайомитися
з культурним набутком інших
народів, з усім, що
може поширити й запліднити
наш власний досвід.

Микола Зеров

Микола Костянтинович
ЗЕРОВ
(1890-1937)

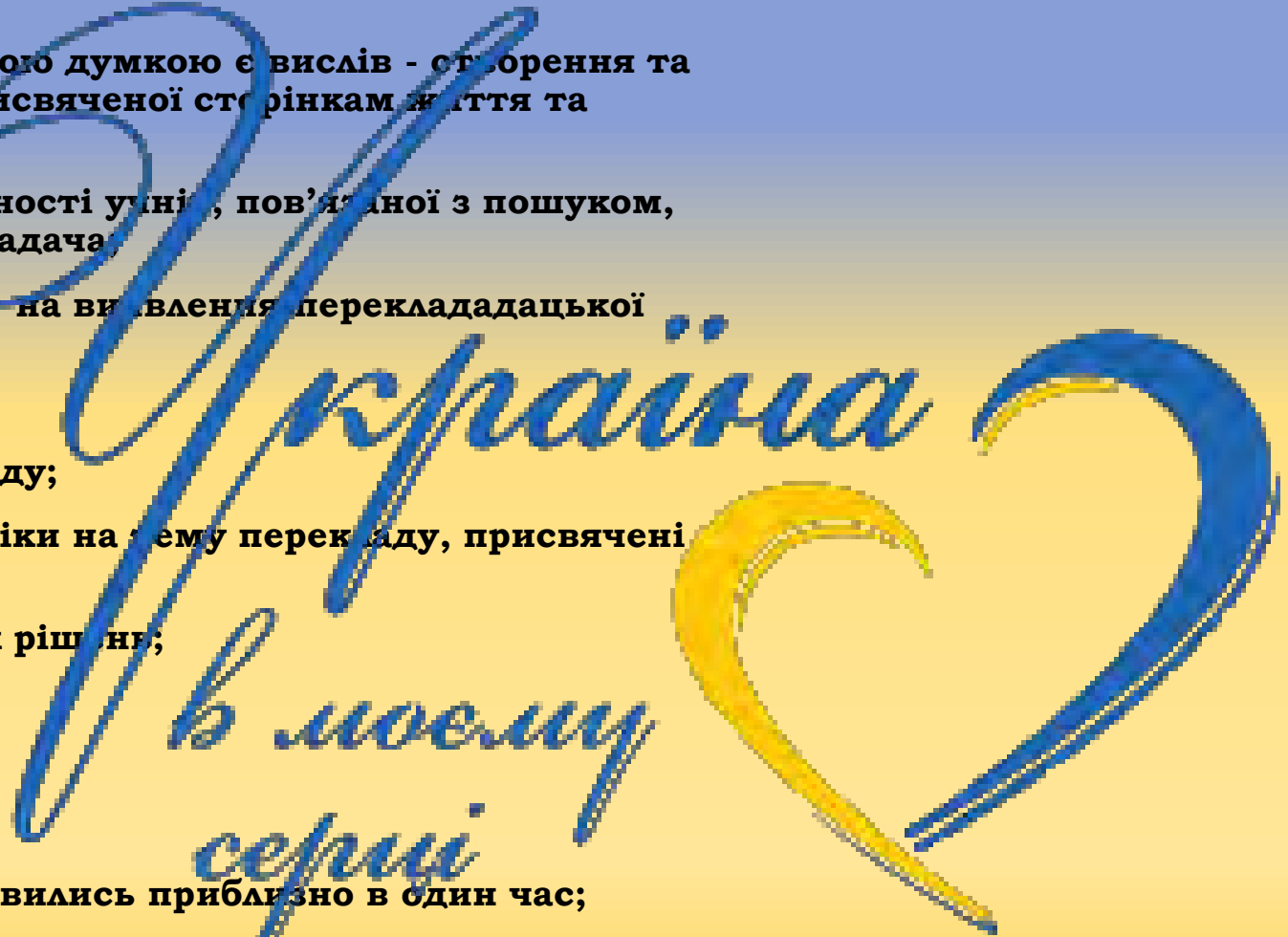

Формування знань учнів з теорії перекладу в курсі зарубіжної літератури

Методичні прийоми залучення школярів до надбань українського перекладознавства

- слово вчителя про перекладача;
- створення проблемної ситуації на основі висловлювання про переклад чи перекладача.
- проведення диспуту, де вихідною дискусійною думкою є вислів - створення та обговорення мультимедійної презентації, присвяченої сторінкам життя та творчості перекладача;
- організація самостійної дослідницької діяльності учнів, пов'язаної з пошуком, обробкою та аналізом інформації про перекладача;
- повідомлення, творчі завдання, спрямовані на виявлення перекладацької діяльності українських митців;
- створення віртуального музею перекладача;
- повідомлення про історію створення перекладу;
- створення хмаринки слів, постерів, інфографіки на тему перекладу, присвячені перекладачам;
- аргументація, коментування перекладацьких рішень;
- моделювання дій перекладача;
- складання гіпотетичної моделі оригіналу;
- порівняння кількох перекладів одного твору;
- порівняння першотвору й перекладів, що з'явилися приблизно в один час;
- підготовка творчих робіт, в основі яких – зіставлення оригіналу й перекладу.

Формування національної та
громадянської ідентичності учнів, їхніх
патріотичних почуттів, любові та шани
до своєї країни

